

Аналізуються перспективи використання специфіки інтелектуальної власності для управління Створенням конкурентоспроможних зразків унікальної нової техніки.

Ключові слова: інновації, управління, нова техніка, інноваційний продукт, інтелектуальна власність.

Analyzes the prospects of specific intellectual property to control the creation of competitive unique new technology.

Keywords: innovation, management, new technology, product innovation, intellectual property.

УДК 330.341.1

А. А. ОЛЕШКО, канд. екон. наук, доцент, Національний університет державної податкової служби України, Ірпінь

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ЧИННИКА ЦИКЛІЧНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Досліджено вплив інновацій на економічний розвиток в умовах довгохвильової депресії циклу Кондратьєва та постіндустріально-інформаційної трансформації економіки України. Запропоновано шляхи активізації інноваційного чинника висхідної циклічної динаміки за рахунок розвитку вітчизняного високотехнологічного виробництва та стимулювання переходу до шостого технологічного укладу.

Ключові слова: інновації, цикл Кондратьєва, економічна криза, постіндустріально-інформаційна економіка, макроекономічна динаміка, циклічний економічний розвиток.

Вступ. Загальносвітові тенденції формування постіндустріально-інформаційного суспільства та посилення глобальних кризових процесів, спричинених вичерпанням базисних інновацій попереднього циклу Кондратьєва, визначають вектор пріоритетних напрямів державної політики. Ще у 1931 році (82 роки тому !) Дж. М. Кейнс зазначав: «Швидкість, з якою ми досягнемо економічного блаженства, залежатиме від чотирьох факторів: здатності контролювати населення, можливості запобігти війнам та громадським потрясінням, підтримки науки і швидкості нагромадження, обумовленої різницею між виробництвом і споживанням» [1, с. 67]. Ця цитата як калька лягає на сучасні кризові процеси суспільно-економічного розвитку – за Кейнсом маємо чотири фактори, що формуватимуть майбутнє суспільство, та, відповідно, чотири проблеми глобальної економіки:

1) перенаселення та пов'язані з ним продовольчі, екологічні, міграційні та інші негаразди – демографічний фактор;

2) політична і соціальна розбалансованість та ланцюгова реакція громадських заворушень у національних державах – соціально-політичний фактор;

3) виключно важлива роль науки та інновацій – інноваційний фактор;

4) відсутність дієвого механізму ефективного нагромадження капіталу та дотримання балансу заощадження – споживання, що взаємопов'язано з фінансіалізацією економіки протягом останніх десятиліть – інвестиційний фактор.

З-поміж означених факторів, інноваційний є таким, що впливає і на процеси нагромадження капіталу, і уможливлює вирішення демографічних та економічних проблем людства.

© А. А. Олешко, 2013

Аналіз останніх досліджень і літератури. Починаючи з 1970-х років, економічна динаміка все більше синхронізується з інноваційною, що свідчить про виключну роль інноваційного чинника у досягненні високих темпів економічного зростання. Ще на початку XX століття М. Д. Кондратьєвим доведено, що нововведення та науково-технічний прогрес є чинниками циклічної динаміки довгих хвиль (великих циклів). Вплив технологічних шоків на економічний розвиток в межах реальних економічних циклів виявили нобелівські лауреати 2006 р. Ф. Кідланд і Е. Прескотт [2].

Окремим питанням впливу інновацій на циклічність економічного розвитку присвячені роботи вітчизняних (А. Гальчинський, В. Кузьменко, А. Сухоруков) та зарубіжних (А. Акаєв, К. Ерроу, С. Глазьев, Р. Грінберг, Г. Менш, М. Хіроока, Ю.Яковець) та інших учених.

Вплив інновацій на циклічність розвитку національної економіки наступний [3, с. 17–18] :

- як правило, фаза зародження інноваційних ідей припадає на кризовий період і період депресії, у який активізується інноваційний потенціал, відбувається консолідація науково-технічного людського ресурсу навколо проблем виходу економіки з депресивного стану;
- фаза освоєння, поширення і зрілості інновацій синхронізується з висхідною економічною динамікою;
- затухання і старіння інновацій припадає на період економічного спаду;
- в умовах інформаційної економіки основним інноваційним чинником впливу на економічне зростання є інформаційно-комунікаційні технології, їх дифузія дозволяє значно прискорити трансграничне розповсюдження знань, сприяє інформаційній інтеграції, підвищенню продуктивності праці, розвитку людського капіталу;
- циклічні економічні кризи виникають, у тому числі внаслідок невідповідності між потребами науково-технологічного розвитку та інституційною структурою країни;
- інноваційні та економічні цикли накладаються один на одного, спричиняючи резонансний посилюючий або пом'якшуючий вплив на амплітуду коливань економічних показників.

Постановка проблеми. Сучасна економіка знаходиться у нижній точці низхідної хвилі Кондратьєвського циклу та, відповідно, в умовах вичерпання потенціалу економічного зростання на основі попереднього технологічного укладу.

Класичним проявом довгохвильової депресії є уповільнення темпів зростання продуктивності ресурсів та зниження вкладу інноваційного чинника в економічне зростання.

Це означає, що продукування інновацій та посилення державного впливу на їх впровадження і поширення, сприятимуть прискоренню темпів зростання національної економіки в умовах посткризового відновлення та переходу до фази експансії.

Використання стратегії активізації інноваційного чинника економічного розвитку виходить із фундаментальних висновків Г. Менша, яким доведена ефективність активізації інновацій у період депресії (у роботі «Інновації долають депресію» [4]), технологічній парадигмі Х. Переса, теорії довгострокового технологічного розвитку С. Глазьева, результатах емпіричних досліджень Хіроока, за якими дифузія інновацій повністю синхронізується з висхідною хвилею циклу Кондратьєва.

Мета статті – розробка напрямів державного регулювання, спрямованих на активізацію інноваційного чинника циклічної динаміки та стимулювання переходу вітчизняної економіки до превалювання шостого технологічного укладу.

Результати досліджень. Сучасні глобальні кризові процеси характеризуються збігом у часі трьох циклічних криз, ранжируваних за масштабністю (від вищого до нижчого): 1) криза переходу до постіндустріально-інформаційної економіки; 2) криза циклу Кондратьєва та формування шостого технологічного укладу; 3) глобальна фінансово-економічна криза [5, с. 305–306]. Економічну кризу в Україні можна представити як таку, що є складовою глобальних кризових процесів (див. рис. 1).

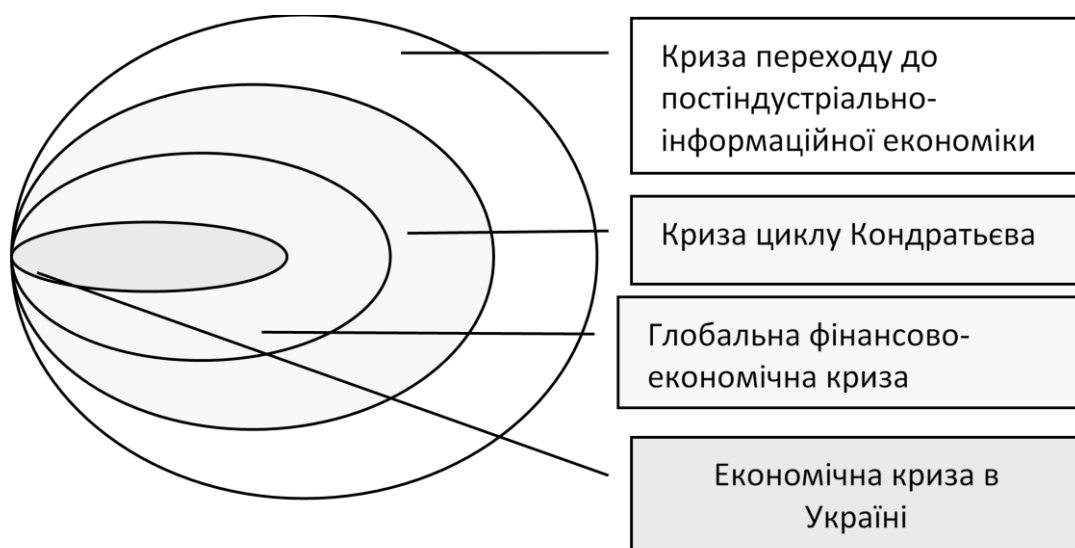

Рис. 1 – Модель сучасної кризи

У період посткризового відновлення економіки пропонується використання антикризової стратегії запуску інновацій на основі інвестування у базові технології.

Вплив інноваційного чинника на динаміку посткризового відновлення національної економіки виявляється через дві взаємопов'язані складові: 1) активізація наукового потенціалу; 2) формування високотехнологічного сектору на основі шостого технологічного укладу.

Процеси активізації наукового потенціалу, який є складовою інтелектуального потенціалу нації, призводять до зростання результативності фундаментальних та прикладних досліджень, продукування інновацій, які, у свою чергу, формують параметри розвитку високотехнологічного сектору економіки. Надалі підвищення рівня технологічної укладності стає рушієм економічного розвитку (див. рис. 2).

Як показав досвід глобальної фінансово-економічної кризи, її негативний вплив на ІТ-індустрію та сферу високих технологій загалом був значно меншим, ніж на низькотехнологічні та сировинні галузі економіки за виключенням виробництва сільськогосподарської продукції, що є закономірним в умовах глобальної продовольчої кризи.

Таким чином, високотехнологічний сектор національних економік виявився менш уразливим до кризових явищ. Зазначений факт дозволяє зробити висновок, що зростання частки високотехнологічної продукції у структурі ВВП дозволить не тільки стимулювати інноваційний розвиток, а й підвищити стійкість національної економіки

до зовнішніх впливів, зменшити її залежність від світової кон'юнктури сировинних ринків і, у кінцевому рахунку, підвищити антикризовий потенціал національної економіки та забезпечити високі темпи економічного зростання у довгостроковій перспективі.

Реалізація цих напрямів має здійснюватися у межах ефективно сформованої національної інноваційної системи. Слід зазначити, що концепція національних інноваційних систем сьогодні реалізується урядами переважної більшості країн світу. Ця концепція інтегрувала сучасні досягнення у сфері науково-технічного прогресу і передбачає взаємодію і взаємозв'язки між елементами інноваційної системи.

Активізація наукового потенціалу має ґрунтуватися на таких підйомах:

- стимулювання та підвищення мотивації праці наукових та науково-технічних працівників;
- підвищення рівня інформатизації наукової сфери, у тому числі розширення доступу до інформації щодо досягнень світової науки у галузі нових технологій;
- розширення співпраці вітчизняних науковців із провідними науковими школами світу, реалізація спільних науково-технічних проектів із Євросоюзом, країнами СНД та іншими країнами світу;
- підтримка досліджень, здійснюваних вищими навчальними закладами дослідницького типу;
- забезпечення доступу установ та організацій, що здійснюють наукові дослідження у пріоритетних сферах науки і техніки, до дешевих кредитних ресурсів;
- зростання питомої ваги витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи у ВВП;
- фінансування наукових досліджень виключно відповідно до визначених пріоритетів;
- забезпечення фінансування у повному обсязі та підвищення результативності державних цільових та науково-технічних програм, зокрема у сфері енергозбереження, альтернативних джерел енергії, нанотехнологій, авіабудування, космічної промисловості, мікроелектроніки тощо.

Фундаментальні наукові дослідження, науково-дослідні, дослідно-конструкторські роботи мають бути спрямовані на створення потужного високотехнологічного сектору національної економіки на основі шостого технологічного укладу. Основними властивостями високотехнологічної продукції є: висока додана вартість; висока наукомісткість; синергетичний вплив на суміжні сектори економіки; виконання функції «локомотива» економічного розвитку.

Розбудова високотехнологічного сектору економіки включає такі складові:

- підвищення інноваційної активності промислових підприємств у напрямі створення технологічних інновацій;
- посилення зв'язків «наука – виробництво» у напрямі продукування об'єктів промислової власності відповідно до потреб ринку;
- стимулювання внутрішнього попиту на вітчизняну високотехнологічну продукцію;
- формування науково-виробничих комплексів, що забезпечуватимуть повний інноваційний цикл: від продукування інновації до масового випуску інноваційного продукту;

- розвиток фінансування за рахунок використання механізмів ринку цінних паперів, венчурного підприємництва, пільгового кредитування;
- реалізація програм підтримки високих технологій;
- стимулювання експорту та досягнення позитивного балансу зовнішньоекономічної торгівлі високотехнологічною продукцією.

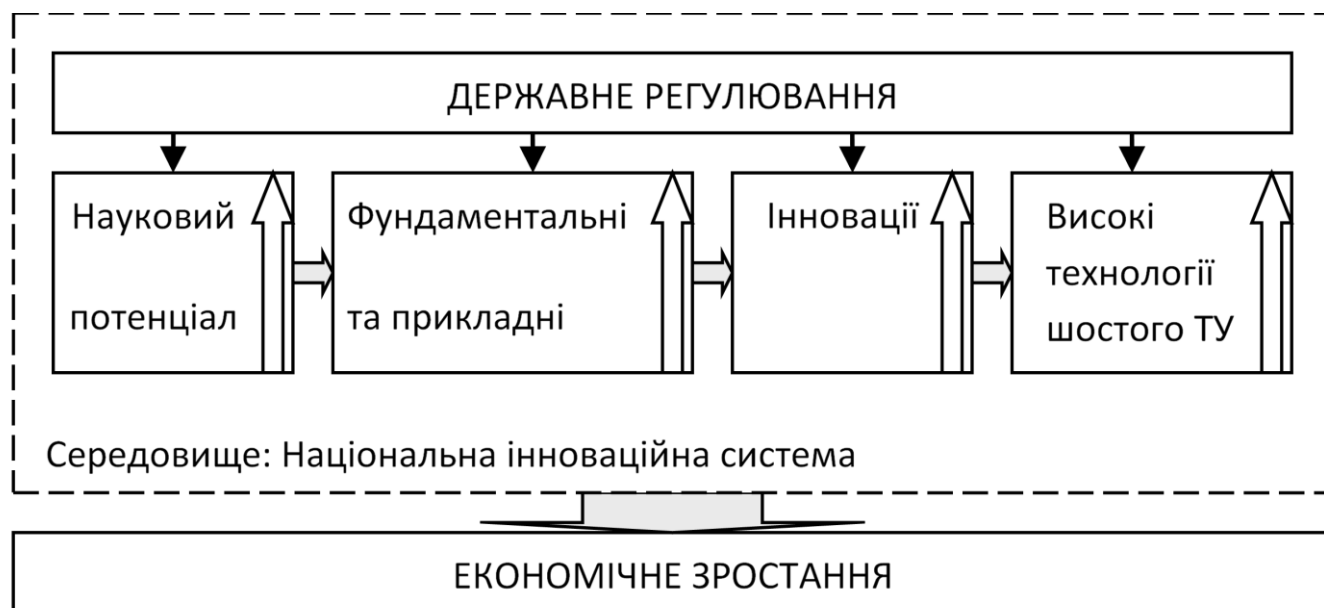

Рис. 2 – Концептуальна схема активізації інноваційного чинника макроекономічної динаміки (розроблено автором)

Активізація інноваційного чинника макроекономічної динаміки можлива за умови залучення необхідних інвестиційних ресурсів. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку має на меті активізувати процеси інвестування інноваційної діяльності шляхом залучення державних, приватних фінансових ресурсів. Критерієм ефективності державного регулювання має стати зростання вкладу інноваційного чинника в економічне зростання.

Механізм державного регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку реалізується, з одного боку, через активізацію залучення інвестиційних ресурсів у впровадження інновацій, з іншого – через створення державою сприятливих умов до активізації діяльності суб'єктів інноваційного процесу.

Реалізація пріоритетів інноваційного та науково-технічного розвитку має ґрунтуватись на основі таких засобів державного регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку:

- державні преференції (податкові, митні, фінансові пільги інноваційно активним підприємствам);
- інноваційно-інвестиційні стратегії, державні цільові, науково-технічні програми;
- стандартизація та сертифікація продукції за міжнародними стандартами;
- державні замовлення на інноваційну продукцію;
- стимулювання інноваційних кластерів;
- розвиток венчурного підприємництва;
- інформаційно-методичне забезпечення всіх стадій інноваційного процесу, зокрема в рамках Державної цільової програми розвитку системи інформаційно-

аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки;

- посилення зв'язків наука-виробництво, розбудова дослідницьких університетів;

- прогнозування інвестиційних ресурсів, науково-технічної діяльності, технологічного розвитку;

- створення технопарків, технополісів, промислових парків, інноваційних центрів.

Формування ключових галузей та інноваційних технологій шостого технологічного укладу стане стрижнем виходу з кризи, пожвавлення національної економіки та закладення підвалин довгострокового економічного розвитку на основі високих технологій.

Висновки. Рушієм економічного розвитку найближчі десятиліття будуть інновації та технології шостого технологічного укладу, стимулювання яких дозволить досягти таких макроекономічних орієнтирів, як зростання зайнятості, виробництва, доходів до бюджету і в кінцевому підсумку добробуту населення.

У межах розбудови постіндустріально-інформаційної економіки має реалізовуватись інноваційно-орієнтована антикризова політика подолання наслідків фінансово-економічної кризи та мінімізації зовнішніх впливів, спричинених другою хвилею глобальної кризи.

Вихід України на траєкторію позитивної макроекономічної динаміки та стійкого економічного розвитку залежить від можливостей усунення проблем інноваційної діяльності, активізації наукового потенціалу та стимулювання трансформації сировинно-експортної структури у високотехнологічну (на основі шостого технологічного укладу).

Список літератури: 1. Кейнс Дж. М. Экономические возможности наших внуков / Дж. М. Кейнс; [пер. с англ. Д. Шестакова] // Вопросы экономики. – 2009. – № 6. – С. 60–69. 2. Kydland F., Prescott E. Time to Build and Aggregate Fluctuation / Econometrica. – Vol. 50. – Issue 6. – 1982. – P. 1345–1370. 3. Олешко А. А. Інноваційні чинники макроекономічної динаміки / А. А. Олешко // Проблеми науки. – 2012. – № 4. – С. 16–21. 4. Mensch G. Stalemate in Technology – Innovations Overcome the Depression. New York, NY: Ballinger. – 1979. 5. Олешко А. А. Антикризове регулювання національної економіки: теорія і практика: [монографія] / А. А. Олешко; Національний університет ДПС України. – Ірпінь: Видавництво НУДПСУ, 2012. – 350 с.

Надійшла до редколегії 9.04.2013

УДК 330.341.1

Шляхи активізації інноваційного чинника циклічного економічного розвитку/ А. А. Олешко// Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ „ХПІ”. – 2013. – №44 (1017) - С. 114-120. Бібліогр.: 2 назв.

Исследовано влияние инноваций на экономическое развитие в условиях длинноволновой депрессии цикла Кондратьева и постиндустриально-информационной трансформации экономики Украины. Предложены пути активизации инновационного фактора повышательной циклической динамики за счет развития отечественного высокотехнологического производства и стимулирования перехода к шестому технологическому укладу.

Ключевые слова: инновации, цикл Кондратьева, экономический кризис, постиндустриально-информационная экономика, макроекономическая динамика, циклическое экономическое развитие.

The effect of innovation on economic development in the condition of Kondratieff long wave depression and post-information transformation of the economy of Ukraine are investigated. The ways of activation

the innovation factor upward cyclical dynamics through the development of domestic high-tech manufacturing and promoting a transition to the sixth technological structure are proposed.

Keywords: innovation, Kondratieff cycle, the economic crisis, postindustrial-information economics, macroeconomic dynamics, cyclical economic development.

УДК 330.322.

П. П. ПОГОРЕЦЬКИЙ, канд. фіз.-мат. наук, Інститут фізики НАН України, Київ;
Р. А. НИЩИК, мол. наук. співробітник, Інститут фізики НАН України, Київ;
О. М. ФЕСЕНКО, канд. фіз.-мат. наук, Інститут фізики НАН України, Київ

ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ НАУКОВИХ РОЗРОБОК ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розглянуто стан та умови фінансування науки в Україні. Проаналізовано типову залежність ефективності та результативності наукових розробок від витрачених ресурсів. Показано, що недостатнє чи перервне фінансування суттєво знижують ефективність використання коштів. Наголошено, що при обмежених фінансових ресурсах необхідно створити передумови для залучення інвестиційних коштів.

Ключові слова: інновації, нововведення, інноваційні проекти, інноваційний розвиток.

Вступ. Основною ознакою сучасної глобалізованої економіки розвинених країн світу є її інноваційний характер. Згідно оцінок експертів 70-90% прибутків провідні компанії високорозвинених країн у теперішній перманентно-кризовий період забезпечують реалізацією інноваційної продукції з використанням нових знань, інформаційних технологій та сучасного менеджменту.

Проблеми розвитку науки і ефективного використання нових знань, створення нових технологій та інновацій розглядали видатні вчені багатьох поколінь. Й. Шумпетер [1] ще на початку ХХ-го століття зазначав вплив розвитку нових технологій та інновацій на розвиток як економіки, так і зміни суспільних укладів. У сучасному «постіндустріальному», чи як його ще називають «інформаційному» суспільстві, наука визнана безпосереднім учасником інноваційного та економічного розвитку [2,3]. Високорозвинені країни, насамперед США, більшість країн ЄС, Японія, Південна Корея, Сінгапур та Китай, що наблизився до них, побудували економіки так званого інноваційного типу на основі інновацій, інноваційних технологій та сучасного маркетингу [4] і менеджменту [5] (по суті теж технологій - управління) на основі використання нових знань. Такий тип економіки в основному забезпечує стійкий ріст економіки цих країн, зростання рівня життя та потенційно соціальний спокій. Хоча, як стверджує Маліцький Б. А. [6], ці умови є необхідними, але недостатніми – потрібне ще державне регулювання проблем значної соціальної нерівності суспільства, але для інноваційного розвитку недопустимо також «зрівняння» в оплаті праці. Державі необхідно також стимулювати виробничий сектор та регулювати фінансові потоки з метою запобігання випадку створення прибутків лише у фінансовому секторі без збільшення реальних об'ємів продукції.